

PITANJA I ODGOVORI

BOTANIČKO NAZIVLJE U VEZI S
IMENICAMA NA -IČ

Rapravljanje o pitanjima u svezi s glasovima č/ć odvođi do pitanja oprjeka imenica koje završavaju na -ič/-ić.

Dok su imenice na -ić veoma česte, imenice na -ič veoma su rijetke pa su i oprjeka s njima veoma rijetke i zato se obično nalaze na posebnim popisima. I ono malo što se navodi, nisu prave oprjeka jer se ti popisi rijetko kritički ispituju, i tako u njima ima svašta, pletu se kojekakve riječi: nehrvatske s hrvatskima, hrvatske zastarjelice, dijalektizmi, provincijalizmi i sl. Stjecajem nekih prilika dopao me je zadatak da takve popise malo preispitam. Prihvativši se toga zadatka, zapao sam u mnoštvo poteškoća, koje prelazi opseg samo jednoga članka.

Najčešće se na popisima imenica sa -ič nalaze četiri imenice koje su nešto češće: *branič*, *gonič*, *ribič*, *vodič*, zatim rjeđe kao: *pogonič* (Kozarac), *poklič* (koja se u razlikovnim rječnicima navodi kao srpska, a uporabili su ju po jedanput Maretić, Ivšić i Neimarević; hrvatski je običnije *poklik*, *klik*). Završetak -ič ima ime mjesta *Dobrič* kod Lištica i ne znam koliko je hrvatska.

Ostale rijetke najčešće su one koje označuju biljke, ali se neki od tih naziva kolebaju između -ič i -ić, a druge tvore značenjsku oprjeku pa se tako i navode bez obzira rabe li se u jednome idiomu. Kolebaju se *jadič/jadić*, *jedič/jedić*, *ljutič/ljutić*, a oprjeku tvore: *jarič* (biljka), *jarić* (malo jare), *radič* (biljka), *radić* (umanjenica od rad), *vrtič* (biljka) i *vrtić* (mali vrat). Zbog jasne oprjeka u pisanim normativnim priručnicima održalo se *vrtič/vrtić*, iako se nitko nije zapitao što *vrtič* znači i gdje se rabi. Naime naše

botaničko nazivlje nije normativno sređeno. Ako promotrimo nazivlja pojedinih struka, onda vidimo da je najslabije obrađeno upravo naše botaničko nazivlje. Iako se njime stručno bavimo bar stoljeće i pol, od Šlosera, Vukotinića i Šuleka do danas. I ono koliko je obrađeno, nebotaničaru se teško snalaziti jer ne zna na što se koji naziv odnosi, na sortu, vrstu, suvrstu, podvrstu, varijetet, podvarijetet, koliko su to istoznačnice, a koliko bliskoznačnice. Međutim i kad bi to znao, malo bi mu to pomoglo jer je bavljenje botaničkim nazivljem bilo jednostrano, samo se skupljalo, zapisivalo što se zapisati moglo, kako se koja biljka zove, bez kritičke ocjene uporabe naziva, koliko je naziv proširen, gdje se govori, tko ga govori. Tek je načeto odvajanje slovenskih i makedonskih naziva, a popis hrvatskih i srpskih naziva nije još napravljen, niti je među hrvatskima napravljen odabir jer su uz uobičajene nazive zapisani i oni koje je jedan zapisivač jedanput slučajno čuo od nekoga pojedinca. Tako u popisu imamo mnogo raznovrsnih sinonima i homonima, tj. ista biljka ima više naziva, ali i jedan naziv označuje više biljaka, kao što se lijepo može vidjeti iz knjige Dragutina Simonovića, *Botanički rečnik*, Beograd, 1959. Iz teorije jezika zna se da nazivlje s mnogo sinonima i homonima ne može dobro funkcionirati.

Uzmimo imenice *radič* i *radić* koje su zapisane i kao ime *Radič* i prezime *Radić*: *Radič*, ime muško, *Radić* prezime po Rádi (ocu ili materi) (Boranić, 1930.), iako ja mislim da u malo davnije vrijeme nitko nije imao ime *Radič*, a pogotovu ga nema danas, pa kako je u Babić-Finka-Moguševu Hrvatskom pravopisu *Radič* – ime i uz njega i oznaka zast. (što znači zastarjelo), ali ima priručnika u kojima nije napravljeno ni toliko.

Nešto je drugo s općim imenicama. I one su zapisane kao oprjeke. U Matičinu su pravopisu iz 1960. zapisane kao oprjeke, ne doduše izravno nego na svojim abecednim mjestima: radič P (pokr. bot.) – radić (dem. od rad). Tu je doduše za *radič* zapisano pokr. (ajinski), ali što to zapravo znači, teško je znati jer tu oznaku ne znamo u sustavu, odnosi li se to na *č* ili i na uporabu, značenje ili i na sve troje. *Radič* se kao biljka ili bez ikakve oznake nalazi i u drugim priručnicima jer se autori nisu sjetili ili nisu stigli preispitati uporabu tih imenica. Samo usput, pregleda radi: imenicu *radič* imaju Cipra-Guberina-Krstić 1942., Klaić-Cipra 1944.

S obzirom na *č/ć* i značenje vidimo da Simonović kao naziv za biljku ima *radič* i *radić*:

radić -1. Chondrilla, 2. Cichorium intybus, 3. Crepis, 4. Leontodon taraxacoides
radić barski - Crepis paludosa
radić divji Cichorium intybus
radić Taraxacum officinale.

Ako sad pogledamo pojedine latinske nazive, naći ćemo pod Chondrilla: žutenica, žutinica, mala cihora, radić, hrustavka, pod Ch. juncea: žuta goluža, žutenica, žutinica, zvečka, kostriječ, mala žutenica, pod Crepis paludoza samo barski radić, pod Cichorium intybus 60 naziva, među njima vodopija, divja ločika, divji radić, radić, konjogriz i cikorijska, pod Taraxacum officinale 74 naziva među njima gorko zelje, žuko zelje, žuhko zelje, žućenica, radić, maslačak, talijanska salata.

Iz djetinjstva sam znao za vodopiju, maslačak, konjogriz, cikorijsku, a kad sam saznao da se na zagrebačkim tržnicama *radič* prodaje kao salata, htio sam točno saznati koja je to biljka, i saznao sam da se zove i maslačak, sad sam ga i sam mogao brati i bez kolebanja zvati i maslačak.

Poslije sam saznao da se *radič* u gostionicama zove posebna vrsta salate, crvena u glavicama. Ivan Šugar saznao je da se u jednim krajevima maslačak dok je mlad i dok se jede kao salata, naziva *radič*, a kad postane stariji i kad nije više za jelo, naziva se maslačak. To je vjerojatno jedina biljka koja u razno razdoblje svoga rasta, ima razna imena. Čini mi se da je maslačak općehrvatska riječ, ali kao što se vidi, to nije dosta. Da bismo mogli dati normativnu ocjenu tih riječi, moramo o njima mnogo znati.

Imenica *vrtiće* u Simonovićevu rječniku zapisana je kao Tanacetum vulgare, a jedan od sinonima je i konopljika, ali je kao biljka zapisana i *vrtiće* Tanacetum cineraria folium, dakle oprjeka *vrtiće* (biljka) – *vrtiće* (mali vrat) nije tako jednostavna kako se dosad činilo.

Imenica *ljutić* ne samo da je zapisana i kao *ljutić*, nego su tako i kao *jadić* i *jadić*, *jedić* i *jedić*.

Kao što pokazuju ti primjeri, normativna odluka nije jednostavna.

U Broz-Boranićevu i Boranićevu pravopisu, u svim izdanjima *ljutić* je bio jedini lik. Dvojestvo je uveo novosadski pravopis i mi tako imamo u Hrvatskome pravopisu.

Jarić je biljka, a *jarić* je malo muško jare i tu je razliku imao Broz; Boranić ju je precizirao pa mu je *jarić* ostala samo biljka, a umjesto *jarić* donio *jarići*, *jarad*; *jed.* jare, jareta. U novosadskome je pravopisu u značenju biljka ostala *jarić*, a *jarići* je u množini kao i *pilići*. Inače *jarić* ili nije hrvatska riječ ili je tako rubna da ju u hrvatskim općenitijim priručnicima ne treba ni navoditi.

Što se riječi *teklić/teklić* – glasnik, vjesnik, glasonoša, skoroteča tiče, i ona danas u hrvatskome jeziku postaje zastarjelica, ali ipak nije razumljivo Boranićevo kolebanje jer u Broz-Boranićevu pravopisu ima *teklić*, Boranić od 1. do 5. izdanja ima *teklić*, u 6.,

7. ima *teklíč*, u 8. opet *teklíč*, u 9. i 10. *teklíč*, u novosadskome je pravopisu *teklíč*, a mi imamo dvojstvo: *teklíč* i *teklíč*.

Na -ič su i netvorbene riječi kao *bič*, *čerpič* (nepečena cigla), *grič*, *Grič*, *kič*, *sen-dvič*. Hrvatski je pokrajinski ili zastarjelo: *klič*, *teglič* (tur., pokr. 'ovan').

Neke od rijetkih riječi na -ič nisu ni hrvatske: *gledič*, *grebič*, *jadič*, *prvič*, *ugič* i *tanjič* (zb. i ž.). *Jadič* se u ovome članku spominje samo zato što se navodi u svezi s drugim nazivima.

Jedan problem zajednički mnogim imenicama na -ič, bile u oprjeci s onima na -ič ili ne bile, jest to što se uz završno -ič javlja i -ič, u nekima nazivima zbog velike učestalosti

završetka -ič pa je to -ič počelo prodirati i u rijetke riječi koje završavaju na -ič pa tako i u naše priručnike. Nisu ispitivani vremenski ni mjesni odnosi. Iz jezičnoga sustava proizlazi da su oni na -ič stariji, a oni na -ič mlađi i da je upravo zbog sustavnih i brojčanih odnosa vjerojatnije da je prodor likova na -ič jezična inovacija, koju i norma treba usvojiti i dopustiti, kao što ju je usvojila i dopustila u nekim primjerima jer to znači bolje usustavljanje književnoga jezika i olakšavanje njegova učenja.

Dakako, sve poteškoće spomenute u ovome članku nisu do kraja riješene, ali je dovoljno na njih upozoreno da se više ne prenose mehanički u nove priručnike.

Stjepan Babić

OSVRTI

XIV. MEĐUNARODNI SLAVISTIČKI KONGRES

(Ohrid, 10. – 16. rujna 2008.)

 vake se pete godine okupe slavisti sa svih strana svijeta na međunarodnom slavističkom kongresu. Ove je godine od 10. do 16. rujna održan četrnaesti po redu Međunarodni slavistički kongres i to u Ohridu u Republici Makedoniji, jednom od najvažnijih središta srednjovjekovne slavenske pismenosti. Među 586 izlaganja raspoređenih u tri tematske cjeline svojim su izlaganjima sudjelovali i kroatisti i slavisti iz Hrvatske. Nakon kongresa u Bratislavi (1993.), Krakóvu (1998.) i Ljubljani (2003.) bio je to četvrti put da sudionici iz Hrvatske nastupaju kao samostalna nacionalna delegacija. Radovi su hrvatskih sudionika na

XIV. međunarodnom slavističkom kongresu otisnuti u zborniku radova Vidjeti Ohrid. Urednik je zbornika Marko Samardžija, priređivači Bernardina Petrović i Marko Samardžija, a izdavači Hrvatsko filološko društvo i Hrvatska sveučilišna naklada. Od planiranih dvadeset u zbornik je uvršteno devetnaest pristiglih radova dvadeset i troje (su)autora iz različitih znanstvenih ustanova i sveučilišnih središta Republike Hrvatske. U skladu su s kongresnom tematikom radovi razvrstani u tri tematske cjeline.

U prvoj se tematskoj cjelini – Paleoslavistika – nalazi osam radova hrvatskih slavista koji paleoslavističku problematiku razmatraju iz različitih perspektiva. Polazeći od pretpostavke da u grafijskim nepravilnostima mora biti neka logika, Marica Čunčić u članku Grafički sustav Kijevskih listića